

Keserű ifjúság

RÓZSÁS SÁNDOR LÁGERÉVEI

Hogyan került Ruga Feri és Bien Gyurka háborús bűnösnek a Szovjetunióba? Ruga Feri 1945-ben tizenkilenc éves volt, kárpitós segéd, utolsó munkahelye a Hunnia Filmgyár. 1945 tavaszán a főváros lakosságát az oroszok közmunkára, romeltakarításra hajtották, a szállóigévé vált malenki robot mondogatásával. Aztán az ilyen kis munka során sokan el is tűntek, örökre. Mint Ruga Feri. Ő a Dunapart egyik épületének romjai között talált egy német katonai derékszíjat, rajta pisztolytáska és benne töltény nélküli, üres pisztoly. Ezt a holmit sajnálta odébb dobni, rácsatolta a derekára, anélkül, hogy tudta volna, mit is akar vele kezdeni. Dolgozott tovább. Ahogy ott csákányozott, a kiskabátja alól ki-kikandikált a pisztolytáska. Ezt meglátta a ferdeszemű (tízbérg vagy kazah lehetett) szovjet katoná, aki felügyelt rájuk. Jelen-tette a főnökének. Ferit azonnal elvezették. Levitték egy pincébe, ahol már a letartóztatottak tömege nyüzsgött és várt a sorára. Bírósági tárgyalás kerekedett az ügyből. Egy vásárcsarnoki kofa tanúként azt vallotta, hogy Feri nyilas volt, zsidókat hurcolt el, pedig életében soha sem látta, nem is ismerte az asszonyt. Ez a vallomás megpecsételte a sorsát, de már különben sem engedték volna el: 10 évet kapott.

Bien Gyurka 1928-ban született, tehát 1945 tavaszán a tizenhetedik életévében volt, amikor megtörtént a baj. Az édesapja budapesti orvos volt, és amikor a rádiókészüléket le kellett adni, be kellett szolgáltatni, sajnálta és nem adta le. Az oroszok megtalálták a lakásán, és mivel nem ismerték a rádióvevőkészüléket, csak a központból irányítható hangszórót, azt hitték, rádió adó-vevő. A pincében meglapult lakókat kérdezték: kié ez a rádió? Az orvos jelentkezett. Elhurcolták a fiával együtt, és ott maradt a felesége a kislányával. Az apa és fia 10–10 évet kapott, kémkedés címén.

Nem volt jobb ez a rendszer a saját népeihöz sem, irtotta vala mennyit, tán válogatás nélkül. Kévéssé közismert a krími tatárok sorsa. 1946-ban egy tragikus nyári éjszakán az NKVD katonái el-

árasztották az egész Krim-félszigetet. Körülfogták a tatárok lakta községeket. Felverték álmukból a gyanútlan lakosságot, félórai készsülődési időt adva valamennyiüknek. Annyit vihettek magával mindenki, amennyit elbírt a kezében. Akinek karonülő gyereke volt, természetesen kevesebbet bírt. Vagonokba hajtották őket, amennyit csak be tudtak zsúfolni, és irány észak. Már útközben halottak tömegét okozta a nélkülözés, majd azután a mocsaras északi öserdőkben a fakitermelés! A kitermelt fáért kaptak további szerzősámokat és élelmet! Építhettek maguknak házat, ahogy tudtak, de kívülről segítségre nem számíthattak. Lassú halálra ítélték a hazájukból száműzött, szerencsétlen tatár népet...

Hajgató László, volt balatonfüredi kocsmáros története sem mellőzhető, talán éppen a benne rejlő mély abszurditás miatt. Mai eszünkkel olvasva fölfoghatatlan sors jutott neki osztályrészül. 1946-ban hozták ki a Szovjetunióba, aminek az előzménye, hogy korszakában volt egy verekedés oroszok és magyarok között, ami halállal végződött. Eleinte mint tanút hallgatták ki őt, de mivel 1946-ban a megszálló alakulatok elhagyták az országot, a vádlott orosz tisztet is vitte haza a bíróság, az ügy befejezésére. De vitték magukkal a tanút is, akinek a végén, hogy ne legyen panasz, ki tudja, milyen címen, öt évet varrták a nyakába. És mégis! Rózsás János, aki ennek az el nem mondható kilenc éves fogságnak, 1944–1953 végéig szenvedő alakja, mondhatni szeretettel és mély megértéssel tekint az orosz emberekre, az orosz népre.

Megrendítő a szavak, amelyeket utolsó lágerbörtönének mérnöke intéz hozzá, búcsúképpen: Ne tedd meg, hogy fegyvert fogs ellenünk! Maradj a mi barátunk továbbra is! És ha majd otthon, Magyarországon valaki rossz emlékeket őriz velünk szemben, légy a tanunk! Mi is olyan emberek vagyunk, mint más nemzetek fiai. Vannak köztünk jók, akadnak rosszak is, mint mindenütt. Ne a háborús emlékek alapján ítéljenek meg bennünket, hiszen más

nemzetek fiai is kiforgatta a háború emberi mivoltukból. És ennyi év után már mi is igyekszünk más szemmel nézni volt ellenségeinkre!

Rózsás János, mint ismeretes, A. Szolzsenyicinnel is együtt raboskodott egy ideig, s a nagy orosz író üdvözli a kálváriát járt magyart, könyve hazai megjelenése alkalmából. Mert megelőzte ezt néhány külföldi kiadás, amelynek nyomán a világ megismerhette ezt az elmondhatatlan szenvedést. Rózsás kétkötetes visszatétele mégsem szánakozást, netán sajnálatot kiváltó siránkozás. Valamiként végig hihető, higgadt hangvételű, mondhatni szemérmes emlékezés. Olyan ember mutatkozik meg ebben a nyomorúságban, aki erős belső tartásával állta a világ sanyargatását. Emberré, felnőt, sokat próbált férfivá vált Rózsás János a kilenc év megpróbáltatásaitól. Isten szeretetében töretlenül bizakodó, kérlelhetetlenül tiszta erkölcsű ember módjára élte meg sorsát, bizonyosan hitének hála. Fogódzó és menhely volt számára belső világa, s mint többször utalt rá, titokban, amikor s ahogyan tudott, följegyzéseket készített, amit megőrzött börtönében a gondviselés.

Az utóbbi évben s hangsúlyosan csak pár hónapja, ám mégis számos olyan írás látott napvilágot, amely magyar hadifoglyok szenvedését ismertette a szovjet büntetőtáborok erdejében. Hányan voltak s haltak ott meg magyarok, máig föltáratlan. Számukról képet kapni sem könnyű, ám vélhetően száz-ezer körül lehet. Ha még hozzá vesszük a mai határokon kívül élő magyarokat, a véten polgári lakosokat, a Kárpátalján élő magyarokat, rémisztő kép dereng mögöttünk. A magyarok istene nyújtott apáink felé védőpajzst. Rózsás János írása végre házaérkezett, általa tán jobban kibeszélhetik fájdalmukat honfitársaink, akik életükben megjárták a poklok bugyrait — és még velünk maradtak. Sok évet késett emléket állított Rózsás János egykori, szovjet láger-t járt magyarjainknak. Emlék e könyv azokról is, akik mindörökre ott porladnak a hazától távoli földben.

TRÁSER LÁSZLÓ

FENYVESI FÉLIX LAJOS

Karácsonyi ének

*Jó pásztor s bölcs királyok négyen,
megyünk a decemberi éjben.*

*Egy csillag ég az egész vidéken,
ezüst mécsesként világol az égen.*

*Szomjazunk, éhesek vagyunk régen,
de szíveink vernek merészen,*

*aranyat, tömjént viszünk négyen,
keresztúton homok tengereben.*

*Ma volt vagy 2 ezer éve éppen?
Jézus alszik jászol melegében.*

*Kis élet, a nagy mindenségben,
vezérlő jel a betlehemi éjben.*

Ima

Mintha a természet is azon lett volna, hogy megszépítse Kató néni karácsonyát. Napok óta hullott a hó, s puhán belepte a tanyákat. Az idő kegyes volt, az oly gyakori hófúvások szele messze került a síkot. A határtalan fehérségben csupán a varjak keringtek feketén, a gomolygó füsttel. Ragyogott a táj...

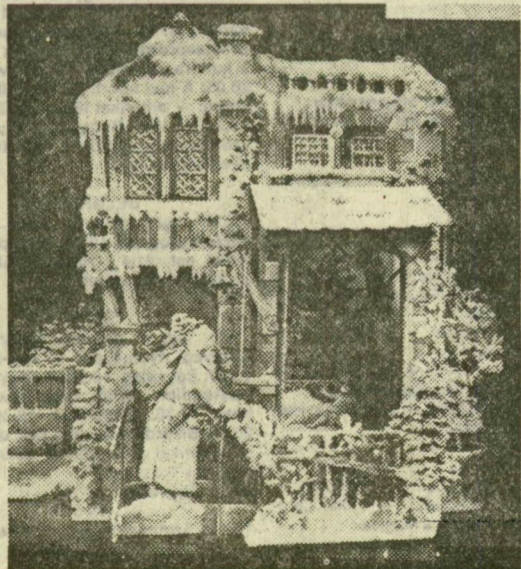
Ahogy esteledett, a távoli kutyaugatások irányában sárga fények gyúltak, majd később, fenn a sötét égen csillagok. Kató néni az öreg vályogház jobb napokat látott konyhájában csoszogott. Bejglit sütött, s közben régi papírdobozokat gyűjtött a szomszédos szoba asztalkájára.

Mikor kiment a kis fenyőért, megállt a térdig érő hóban a porta közepén. Percekig nem mozdult.

Mire a sparhelt sütője kihűlt, a fényüket vesztett díszekkel ékesített fenyőfa tövében, az érintetlen, felszelt mákosbejgli fölött már kisírta magát.

Senki nem tért be hozzá. A megsárgult fotók sem elevedtek meg. A gyertyacsonkon táncoló tüzek fényében álmatlanul feküdt a dunyhák melegében. Mint minden évben ilyenkor, kérte Istent, vegye magához, hadd legyen végre ismét az övével.

VARGA IVÁN

Régi betlehemek

Somogyi Károlyné fotói a Fekete Házból

